

ODGOĐENA POREZNA IMOVINA I KREATIVNO RAČUNOVODSTVO

Mandić, Stela

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:648612>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**



VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)



zir.nsk.hr



DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI



STUDENT: STELA MANDIĆ, JMBAG:7807

ODGOĐENA POREZNA IMOVINA I KREATIVNO RAČUNOVODSTVO

ZAVRŠNI/DIPLOMSKI RAD

Požega, 2022. godine.

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

DRUŠTVENI ODJEL

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO

**ODGOĐENA POREZNA IMOVINA I KREATIVNO
RAČUNOVODSTVO**

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVO

MENTOR: dr. sc. Mario Župan

STUDENT: Stela Mandić

JMBAG studenta: 7807

Požega, 2021. godine

SAŽETAK

Tema ovog rada je odgođena porezna imovina i kreativno računovodstvo. Odgođena porezna imovina predstavlja iznos poreza na dobitak koji će se nadoknaditi u budućem razdoblju, a mogući uzroci su porezno nepriznata amortizacija, privremeno porezno nepriznati otpisi zaliha, vrijednosno usklađenje zaliha sirovina i materijala i rezerviranja za štetne ugovore. Kreativno računovodstvo uglavnom označava manipulaciju financijskim izvještajima kako bi slika poduzeća izgledala bolje nego što je, ali isto tako kreativno računovodstvo može pomoći u održavanju ili povećanju cijena dionica smanjenjem razine duga na niži rizik i pokazujući povećanu dobit. Neke od računovodstvenih manipulacija su manipulacije s prihodima, manipulacije kod prodaje kod koje kupac ima pravo na povrat, manipulacije nekretninama, postrojenjem i opremom i rezerviranjima i obvezama. Odgođenu poreznu imovinu pratimo na primjeru poduzeća Agronom, dok uporabu kreativnog računovodstva u RH pratimo na primjeru Agrokor. Kao odgovor manipuliranja financijskim izvještajima stvorilo se zanimanje forenzički računovođa koje u cilju ima utvrditi stvarno stanje izvještajnog subjekta.

Ključne riječi: Odgođena porezna imovina, kreativno računovodstvo, forenzičko računovodstvo, financijske manipulacije

SUMMARY

The topic of this paper is deferred tax assets and creative accounting. Deferred tax assets represent the amount of income tax that will be reimbursed in the future, and possible causes are tax non-deductible depreciation, temporary non-deductible inventories, value adjustment of inventories of raw materials and provisions and provisions for harmful contracts. Creative accounting generally means manipulating financial statements to make a company look better than it is, but also creative accounting can help maintain or increase stock prices by reducing debt levels to lower risk and showing increased profits. Some of the accounting manipulations are revenue manipulations, sales manipulations where the buyer is entitled to a refund, manipulations with real estate, plant and equipment, and provisions and liabilities. Deferred tax assets are monitored on the example of the company Agronom, while the use of creative accounting in the Republic of Croatia is monitored on the example of Agrokor. In response to the manipulation of financial statements, the interest of forensic accountants was created in order to determine the actual condition of the reporting entity.

Keywords: Deferred tax assets, creative accounting, forensic accounting, financial manipulation

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Odgođena porezna imovina	2
2.1. Uzroci odgođene porezne imovine	3
3. Odgođena porezna imovina na primjeru poduzeća Agronom d.o.o.	7
4. Kreativno računovodstvo	10
4.1. Računovodstvene manipulacije	12
4.2. Utjecaj kreativnog računovodstva na porez na dobitak u RH	17
5. Forenzičko računovodstvo	18
6. Poznati slučajevi prijevare	20
7. Zaključak.....	22
8. Literatura.....	24

1. Uvod

Odgođena porezna imovina ima veliku ulogu u poduzeću s obzirom na to da će poduzeće u budućnosti imati obvezu poreza na određene stavke. Do odgođene porezne imovine dolazi jer financijsko računovodstvo ne prati ista pravila kao porezno računovodstvo. Odgođena porezna imovina je iznos poreza na dobitak koji će se nadoknaditi u budućem razdoblju, a nastaje kada je knjigovodstveni iznos imovine manji od iznosa imovine utvrđene za porezne svrhe ili ako je knjigovodstveni iznos obveze veći od iznosa obveze utvrđene za porezne svrhe.

U prvom dijelu rada govorit će se o odgođenoj poreznoj imovini i o mogućim uzrocima njenog nastanka, zatim o odgođenoj poreznoj imovini na primjeru poduzeća Agronom.

Drugi dio ovog rada odnosi se na kreativno računovodstvo. Kreativno računovodstvo u današnje vrijeme je korišteno u pogrešne svrha, zato se u nastavku rada diskutira problematika manipulacije financijskih izvještaja. Kako bi se zlouporaba kreativnog računovodstva spriječila pojavljuje se pojam forenzičkog računovodstva. Forenzičko računovodstvo istražuje prijevare i pronalazi uzroke tih prijevara.

Odgođena porezna imovina pruža mogućnost poslovnom subjektu da porez koji bi trebao platiti ove godine plaća iduće te se tu može povezati sa kreativnim računovodstvom koje svojim manipulacijama može utjecati na poslovni rezultat, pa tako i smanjiti obvezu poreza na dobit.

Osnovni cilj ovog rada je objasniti prednosti i nedostatke odgođene porezne imovine i kreativnog računovodstva te samu svrhu korištenja navedenog. Nastavak rada će dati odgovore na pitanja zašto se koristi odgođena porezna imovina i kreativno računovodstvo, na koji način se provodi i zbog čega dolazi do korištenja kreativnog računovodstva i odgođene porezne imovine.

2. Odgođena porezna imovina

Porez na dobit je obaveza svakog poreznog obveznika čiji se godišnji iznos utvrđuje u Prijavi poreza na dobit, također je stavka u Računu dobiti i gubitka. Računovodstveno iskazani poslovni rezultat nije osnovica poreza na dobit, nego je polazna točka utvrđivanja osnovice poreza na dobit, koja se povećava ili smanjuje za određene iznose rashoda i prihoda. Odgođena porezna imovina je iznos poreza na dobitak koji će se nadoknaditi u budućem razdoblju, a nastaje kada je knjigovodstveni iznos imovine manji od iznosa imovine utvrđene za porezne svrhe ili ako je knjigovodstveni iznos obveze veći od iznosa obveze utvrđene za porezne svrhe. Odgođena porezna imovina se može priznati samo ako poduzetnik posluje s dobitkom, onda se pretpostavlja da će u budućim razdobljima iskoristiti tu odgođenu poreznu imovinu. Odgođena porezna imovina nalazi se u aktivi i ona je rezultat privremenih razlika, koje nastaju kao razlika između ekonomske dobiti ili gubitka i oporezive dobiti ili gubitka za neko razdoblje. To znači da prihodi i rashodi koji su uključeni u oporezivu dobit određenog razdoblja se ne podudaraju s razdobljem u kojem su oni uključeni u obračun ekonomske dobiti.

Odgođena porezna imovina se odnosi na privremene razlike koje se mogu odbiti, prenesene neiskorištene porezne gubitke i prenesene neiskorištene porezne olakšice, prema tome Guzić (2012: 69) u svome radu dokazuje da odgođena porezna imovina najčešće nastaje zbog: privremeno nepriznatih rashoda od porezno nepriznate amortizacije, privremeno porezno nepriznatog otpisa zaliha, privremeno porezno nepriznatog otpisa dugotrajne materijalne imovine, privremeno porezno nepriznatih troškova od rezerviranja za štetne ugovore, gubitaka poslovne godine te zbog reinvestiranog dobitka koji se rjeđe susreće u praksi. Privremene razlike predstavljaju razliku između knjigovodstvene vrijednosti imovine ili obveze u izvještaju o financijskom položaju i porezne osnovice. Prema Antiću i Idžojtiću (2009: 28) razlikujemo dva slučaja; prvi slučaj – Oporezive privremene razlike koje nastaju kada je računovodstvena dobit veća od oporezive dobiti, a u budućnosti će biti suprotno. Taj porezni učinak se iskazuje u pasivi bilance u stavci odgođena porezna obveza, što znači da se plaćanje poreza na dobit odgađa. Drugi slučaj – Odbitne privremene razlike; one nastaju kada je računovodstvena dobit manja od oporezive dobiti, a u budućnosti će biti suprotno. Taj porezni učinak se iskazuje u aktivi bilance u stavci odgođena porezna imovina, on predstavlja dio plaćenog poreza čije se pokriće iz dobiti odgađa.

2.1. Uzroci odgođene porezne imovine

Do odgođene porezne imovine kao posljedice porezno nepriznate amortizacije dolazi kada se u računovodstvu obračuna amortizacija koja je prešla maksimalnu dopuštenu stopu, onda dio amortizacije neće biti porezno priznat. Ona može biti priznata u budućem razdoblju kada ukupna obračunata stopa amortizacije bude niža od maksimalno dopuštene. Belak (2012: 51) objašnjava da se u praksi ovakav slučaj rijetko događa jer su maksimalne stope općenito velike, te nema potrebe obračunavati amortizaciju koja prelazi maksimalno dopuštene stope, no do toga može doći ako se prestane obavljati djelatnost zbog privremenog povlačenja iz uporabe ili prestanka rada tada je poduzetnik obavezan obračunati trošak amortizacije koji mu prema poreznim propisima neće biti porezno priznat. Odgođena porezna imovina zbog porezno nepriznate amortizacije knjiži se odvojeno za prvu i drugu godinu, a prije knjiženja potrebno je obračunati porez na dobit također za prvu i drugu godinu. U prvoj godini dugotrajna imovina i akumulirana amortizacija te imovine sadrže početni saldo te se otvara konto troška amortizacije koji je protustavka akumuliranoj amortizaciji. Iz obračuna poreza na dobit vidljiv je iznos obveze poreza na dobitak koji se knjiži na potražnoj strani te rezultat poslovanja – porez na dobitak u razredu 8 i odgođena porezna imovina u razredu 0 na dugovnoj. U drugoj godini akumulirana amortizacija imovine se povećava za obračunati iznos amortizacije te je protustavka trošak amortizacije. Zatim na konto obveza za porez na dobitak na potražnu stranu knjižimo obračunati porez na dobit te su mu protustavka porez na dobitak u razredu 8 i odgođena porezna imovina koja se u potpunosti zatvara.

Privremeno porezno nepriznati otpisi zaliha dovode do odgođene porezne imovine jer se vrijednost zaliha početno u bilanci mjeri po trošku zaliha ili neto utrživoj vrijednosti zaliha ovisi o tome što je manji iznos, te se te zalihe trebaju otpisati, razlozi umanjenja zaliha mogu biti oštećenje, gubitak kvalitete, zastarjelost, nemogućnost realizacije njihova troška prodajom. Otpisom zaliha troškovi postaju računovodstveni rashod, ali u poreznom izvještaju oni povećavaju osnovicu poreza na dobit. Porezno nepriznati rashodi na osnovi vrijednosnog usklađenja dovode do odgođene porezne imovine, ta imovina će se obračunati i kada zalihe budu prodane ili iskorištene može se aktivirati da smanji obvezu plaćanja poreza na dobitak. (Belak, 2012: 56)

Vrijednosno usklađenje zaliha sirovina i materijala knjiži se na sljedeći način: Otvaramo konto zaliha sirovina i materijala s početnim saldom, zatim konto vrijednosnog usklađenja koji potražuje iznos otpisa, a protustavka je konto troškova vrijednosnog usklađenja. Zatim smanjujemo zalihe sirovina i materijala u iznosu kojim je izdan, a protustavka su troškovi sirovina i materijala. Na dugovnoj strani konta 4000 se stornira iznos naznačen izdatnicom, te na dugovnoj strani konta 319 isti taj iznos.

Rezerviranja za štetne ugovore su prema Zakonu o porezu na dobitak (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20) porezno nepriznati, što znači da kada troškovi rezerviranja uvećavaju osnovicu za obračun poreza na dobitak, oni će postati privremene razlike i stvoriti će odgođenu poreznu imovinu. Prema MRS-u 37 rezerviranja za štetne ugovore definirana su: „Ako subjekt ima štetni ugovor, sadašnja obveza prema tom ugovoru treba se priznati i mjeriti kao rezerviranje“. Belak (2012: 60) prikazuje primjer knjiženja priznavanja rezerviranja za štetne ugovore. Prije knjiženja potrebno je obračunati porez na dobit tako da od dobiti prije poreza se računa porez na dobit za unos u Račun dobiti i gubitka, zatim na povećanje porezne osnovice za rezerviranja se računa porez na dobit, te konačna obveza poreza na dobit za plaćanje je zbroj poreza na dobit za unos u RDG i poreza na dobit na uvećanje. U glavnoj knjizi konto dobitak prije poreza ima početno stanje, prva promjena su troškovi rezerviranja po štetnim ugovorima te obveze za rezerviranja po štetnim ugovorima gdje troškovi duguju, a obveze potražuju. U drugoj promjeni porez na dobit i odgođena porezna imovina duguju u iznosu iz obračuna gdje je odgođena porezna imovina porez na dobit na uvećanje, a obveza za porez na dobitak je protustavka. Zatim se zatvara konto dobit prije poreza s dobitkom tekuće godine i porezom na dobitak.

Ako poduzeće ostvari porezni gubitak, ono taj gubitak prenosi i nadoknađuje smanjenjem porezne osnovice u sljedećih pet godina. Belak (2012: 60) objašnjava da tako porezni gubitak u jednom razdoblju stvara odgođenu poreznu imovinu koja se može iskoristiti u drugom razdoblju u kojem se ostvari dobitak sa svrhom smanjenja svoje porezne obveze. U visini odgođene porezne imovine nastale zbog poreznog gubitka, poduzeće će smanjiti svoj tekući neto-gubitak. Kao i u prethodnim knjiženjima i u slučaju gubitka prvo je potrebno napraviti obračun u kojemu se od gubitka prije poreza računa porez na gubitak za prijenos u naredno razdoblje, zatim dobivamo gubitak nakon oporezivanja koji je zbroj gubitka prije poreza i odgođene porezne imovine.

U glavnoj knjizi početno stanje ima konto 801 – gubitak prije oporezivanja koji u prvoj promjeni zatvaramo i knjižimo na odgođenu poreznu imovinu u iznosu iz obračuna i na gubitak poslije oporezivanja. Zatim zatvaramo konto gubitak poslije oporezivanja s gubitkom poslovne godine.

Iskorištavanjem odgođene porezne imovine Guzić (2018: 37) objašnjava da poduzeće smanjuje poreznu osnovicu i samim time poreznu obvezu. Takva situacija se može knjižiti na sljedeći način ukoliko se radi o nadoknadi odgođene porezne imovine za iskazani porezni gubitak: Početni saldo ima konto stanje na početku godine u razredu 0 kojemu je iznos iskazana odgođena porezna obveza iz obračuna prethodne godine, a konto 803 – porez na dobitak se zatvara iz odgođene porezne imovine i obveze za porez na dobitak. Knjiženjem odgođene porezne imovine smanjuje se gubitak, odnosno povećava dobit u godini u kojoj se porez obračunava na prenesene porezne gubitke, a u godini kada se preneseni porezni dobitak koristi, smanjuje se porezna osnovica i dobitak.

Nadoknada odgođene porezne imovine zbog nepriznatog vrijednosnog usklađenja zaliha se radi na način da društvo u PD obrazac iskazuje podatke o dobiti, zatim smanjenje porezne osnovice koje se iskazuje u ostale rashode ranijih razdoblja, te oduzimanjem dobiti i ostalih rashoda se dobiva porezna osnovica. Zatim društvo na teret ostvarenog dobitka evidentira pripadajući porez, knjiži poreznu obvezu, a razliku predstavlja nadoknada odgođene porezne obveze.

Nadoknada odgođene porezne imovine nastale ispravkom vrijednosti otpisanih potraživanja u prethodnim razdobljima koja nisu priznata kao rashod pri utvrđivanju porezne osnovice predstavlja situaciju u kojoj je društvo prethodne godine odgodilo plaćeni porez na rashod koji nije priznat te je time povećan dobitak, tekuće godine društvo je teretilo taj dobitak u razdoblju kada su rashodi ispravka potraživanja porezno priznati. Knjiženje se izvodi isto kao i za nadoknadu odgođene porezne imovine zbog nepriznatog vrijednosnog usklađenja zaliha.

Belak (2015: 20) objašnjava učinke revalorizacije na odgođenu poreznu imovinu. Odnosno ako vrijednosno usklađenje prelazi svotu koja je propisana amortizacijskim stopama izračunanim na nabavnu vrijednost linearnom metodom tada će višak biti privremeno porezno nepriznat.

Osim odgođene porezne imovine postoji i odgođena porezna obveza. Razlika je u poziciji u bilanci gdje se odgođena porezna obveza nalazi u pasivi, dok je imovina u aktivni. Kopun (2009: 37) odgođenu poreznu obvezu objašnjava kao svotu poreza na dobitak čija će naplata dospjeti u budućim razdobljima, a temelji se na oporezivim privremenim razlikama.

„Odgođena porezna obveza najčešće nastaje zbog revalorizacije materijalne i nematerijalne imovine koja se evidentira u okviru ostaloga sveobuhvatnog dobitka kao nerealizirani dobitak. Odgođena porezna obveza može nastati i zbog mogućih ispravaka pogrešaka iz prethodnog razdoblja koje se također iskazuju u ostalom sveobuhvatnom dobitku.“ (Guzić, 2018: 39)

3. Odgođena porezna imovina na primjeru poduzeća Agronom d.o.o.

Agronom d.o.o. je društvo s ograničenom odgovornošću koje se bavi ugovaranjem poljoprivredne proizvodnje, prodajom poljoprivrednih strojeva i mehanizacije, poljoprivrednom ljekarnom, proizvodnjom i veleprodajom. Registrirano je na Trgovačkom sudu u Slavonskom Brodu, a sjedište se nalazi u Požegi.

	Bilješka	31. prosinca 2018. '000 kn	31. prosinca 2017. '000 kn
IMOVINA			
Dugotrajna imovina			
Nematerijalna imovina	11	661	1.453
Nekretnine, postrojenja i oprema	12	75.506	66.863
Odgođena porezna imovina	10	254	-
Potraživanja od kupaca i ostala potraživanja	13 a)	389	505
Ukupno dugotrajna imovina		76.810	68.821

Slika 1: Izvještaj o financijskom položaju

Izvor: FINA (2018) URL: <https://www.fina.hr/javne-usluge>

Uvidom u bilancu poduzeća koja je prikazana na slici 1, odgođena porezna imovina pojavljuje se 2018. godine u iznosu 254.000,00 kn. Ta odgođena porezna imovina nastala je potraživanjem kroz gubitak od umanjenja vrijednosti. Što znači da je u 2018. godini u obračunu poreza na dobit, tekući porez na dobit umanjen za iznos odgođenog poreza.

	2018. '000 kn	2017. '000 kn
Porez na dobit		
Porezni rashod obuhvaća:		
Tekući porez na dobit	3.009	2.494
Odgođeni porez	(254)	-
Ukupno	2.755	2.494

Slika 2: Bilješke uz financijske izvještaje

Izvor: FINA (2018) URL: <https://www.fina.hr/javne-usluge>

Iz slike 2 vidljivo je umanjene tekućeg poreza u iznosu od 3.009.000,00 kn za 254.000,00 kn u kojem je iznosu odgođeni porez. Taj ukupni iznos je iznos ukupnog troška poreza na dobit. U ovoj godini odgođena porezna imovina djeluje pozitivno na poslovanje poduzeća s obzirom da smanjuje iznos poreza na dobit koje je poduzeće trebalo platiti, ali je poduzeće dužno taj iznos poreza na dobit platiti u budućem razdoblju. Kretanje odgođene porezne imovine kroz godinu počinje nulom s obzirom da poduzeće prethodne godine nije imalo odgođenu poreznu imovinu, zatim kroz godinu se povećava kroz gubitak od umanjnja vrijednosti potraživanja, te 31.12. ostaje u istom iznosu.

U 2019. godini u poduzeću dolazi do malog povećanja odgođene porezne imovine, te iznosi 260.000,00 kn. Povećanje se opet dogodilo zbog gubitaka od umanjnja vrijednosti potraživanja u iznosu 6.000,00 kn. Poduzeće ni 2019. ne plaća porez na dobit u iznosu odgođene porezne imovine stoga u obračunu poreza opet smanjuje tekući porez na dobit za odgođeni porez, ali ne u punom iznosu nego u iznosu razlike između 2018. godine i 2019. godine. Dakle tekući porez na dobit iznosi 3.778.000,00 kn, a umanjuje se za 6.000,00 kn, što daje ukupni trošak poreza na dobit u iznosu 3.772.000,00 kn.

2020.	Stanje na 1. siječnja '000 kn	Kroz dobit ili gubitak '000 kn	Stanje na 31. prosinca '000 kn
Potraživanja	260	(29)	231
Ostale stavke	-	48	48
	<u>260</u>	<u>19</u>	<u>279</u>

Slika 3: Kretanje odgođene porezne imovine

Izvor: FINA (2020) URL: <https://www.fina.hr/javne-usluge>

U 2020. godine odgođena porezna imovina se povećava za 19.000,00 kn. Tekući porez na dobit se umanjuje za iznos odgođenog poreza te ukupan trošak poreza na dobit iznosi 6.607.000,00 kn. Kretanje odgođene porezne imovine može se vidjeti na slici 3, vidljivo je smanjenje potraživanja, ali povećanje ostalih stavki tako da je konačno stanje odgođene porezne imovine 279.000,00 kn.

Do gubitka od umanjenja vrijednosti potraživanja dolazi samostalno od poduzetnika kada procjeni izglednosti naplate potraživanja, koja se temelji na objektivnim dokazima. Kada takvi dokazi postoje, vrijednost potraživanja se umanjuje i nastaju gubici od umanjenja koji se priznaju u računu dobiti i gubitka. Kako bi se rashodi od vrijednosnog usklađenja ili otpisa potraživanja smatrali i porezno priznatim rashodima poduzetnici su dužni voditi računa i o odredbama Zakona o porezu na dobit (NN 177/2004) i Pravilnika o porezu na dobit (NN 95/05, 133/07, 156/08, 146/09, 123/10, 137/11, 61/12, 146/12, 160/13, 12/14, 157/14, 137/15, 01/17, 02/18, 01/19, 01/20, 59/20) u vezi poreznog priznavanja rashoda od vrijednosnog usklađenja potraživanja od kupaca.

4. Kreativno računovodstvo

Kreativno računovodstvo je zamišljeno kao omogućavanje realnog prikaza stvarnog financijskog stanja i rezultata tvrtki, no u praksi takvo računovodstvo može dovesti do zlouporabe od strane neodgovornih menadžera koji tako sastavljaju lažnu sliku izvještajnog subjekta. Belak (2008: 13) u kreativno računovodstvo dovodi pojam fer vrijednosti, što označava sadašnju pravu vrijednosti, to se može objasniti na primjeru zgrade, ako je zgrada kupljena prije 20 godina, ona danas vrijedi više nego što je vrijedila pri kupnji. Zbog primjene fer vrijednosti kreativno računovodstvo se naziva i igra financijskim brojevima jer su česte promjene imovine, obveza i kapitala otvorile prostor za manipulaciju financijskih izvještaja, ali i zlouporabu računovodstvenih tehnika kako bi se došlo do željene slike subjekta. Belak (2008: 14) također napominje da je u Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja zabranjena uporaba LIFO metode obračuna zaliha kako ne bi došlo do različitog utjecaja na rezultate u financijskim izvještajima, isto tako ukinuta je amortizacija goodwilla. Kreativno računovodstvo se najčešće koristi kako bi prikaz o izvještajnom subjektu bio istinit i fer, kako bi prikaz odgovarao izvještajnom subjektu i kako bi se stvorila što bolja slika o subjektu. Motivi ovise o fleksibilnosti unutar računovodstvenih propisa, ali se u kreativnom računovodstvu događa da se izlazi izvan računovodstvenih regulativa kako bi se stvorila lažna slika, te tada dolazi do primjene kriminalnog kreativnog računovodstva. Prema Brkaniću (2009: 49) najčešći motivi za bilančno uljepšavanje su želje da se poslovanje poduzetnika prikaže bolje nego što jest, najčešće na način da se izbjegava iskazivanje gubitka ili stvaranje lažnog boniteta. Također jedan od motiva može biti i prikazivanje lošijeg rezultata kako bi se smanjila fiskalna davanja. Za primjenu takvog računovodstva Friganović (2008: 86) spominje menadžere koji žele privući investitore, povećati tržišnu vrijednost tvrtke, povećati cijenu dionica ili kako bi ostvario menadžerski bonus. U kratkom pregledu D. Balaciu, V. Bogdan i A. B. Vladu (2009: 173) ukazuju na to kako menadžeri ne moraju isključivo sami biti odgovorni za računovodstvene manipulacije, nego na to mogu utjecati vanjski suradnici ili konkurencija, isto tako trenutne potrebe poduzeća, nastale prilike i odnos između investitora.

Reischmann (2015: 17) u svome radu istražuje povezanost između kreativnog računovodstva i izbornih motiva, odnosno utječu li izborni motivi na kreativno računovodstvo. Istraživanje je radio na temelju zemalja članica Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj te je došao do zaključka da ne samo da deficit uzrokuje promjene javnog duga nego i druge državne intervencije kao što su zajmovi, injekcije kapitala u privatna i javna poduzeća. Rezultati također sugeriraju da se vlada strateški anagažira u kreativnom računovodstvu prije redovnih izbora kako bi se poboljšao proračunski saldo.

U praksi kreativno računovodstvo poprima oblike upravljanja zaradom, nasilno računovodstvo, izgladivanje zarade i lažiranje finansijskih izvještaja. Najčešće tehnike za takvo računovodstvo opisali su Novalija Islambegović i Islambegović (234), a to su: računovodstvo „velike kupke“ ili „velikog čišćenja“ koje podrazumijeva otpisivanje stavki imovine do maksimalno dopuštenih granica ili preko, kako bi se povećali rashodi, stvaranje rezervi u „kasicima“ se postiže priznavanjem različitih vrsta rezerviranja, priznavanje prihoda unaprijed se najčešće koristi u praksi s proračunskim korisnicima koji moraju potrošiti određene stavke iz budžeta, a nisu stigli pa povećavaju prihode i profit u tekućem razdoblju, odgađanje priznavanja rashoda se najčešće događa odgađanjem povećanja broja godina uporabe dugotrajne imovine čime se smanjuju rashodi i rastežu na veći broj. O konceptu trokuta pronevjera govori Negovanović (2011: 86) i objašnjava da do nastanka svake korporativne pronevjere dolazi zbog toga što počinitelj ima nezadovoljenu potrebu, odnosno pod određenim je pritiskom, ima mogućnost ili priliku izvršiti pronevjeru i posjeduje opravdanje da je provede. Kada se u kreativnom računovodstvu dođe izvan računovodstvenih regulativa poduzetniku slijedi posljedica propisana Kaznenim zakonom (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21), ukoliko je prijevara ostvarena svjesno i ciljano u ostvarenju imovinske i druge koristi, dok su prema Zakonu o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20) kazne nešto blaže. Krivotvorenje finansijskih izvještaja je skup svih tehnika i postupaka pogrešno sastavljenih i objavljenih finansijskih izvještaja, a cilj im je uljepšati sliku poduzeća svjesno i namjerno. Kako do toga ne bi došlo korisnici finansijskih izvještaja i kontrolni organi trebaju poznavati tehnike uljepšavanja bilance. U svom radu Fool the markets Bernothn i Guntram (2008: 471) mjere kreativno računovodstvo na dva načina. Prva mjera je bučna mjera kreativnog računovodstva koja uzima u obzir prilagodbu toka zaliha u postocima BDP-a, a koja se računa kao razlika između promjene razine duga i deficita.

Druga mjera je fiskalni trik koja predstavlja čistu mjeru kreativnog računovodstva, ali obuhvaća samo uljepšane aktivnosti koje su postale javne putem medija ili su prikupljene u bazi podataka.

4.1. Računovodstvene manipulacije

Računovodstvene manipulacije s prihodima prema Negovanoviću (2011: 38) su najčešći oblik manipulacija financijskim izvještajima, njima se ili iskazuju veći prihodi, ili manji prihodi od ostvarenih. Precjenjivanje prihoda se smatra prijevremenim priznavanjem prihoda, koji su stvarno nastali prihodi, ali su priznati prije nego što su trebali biti ili priznavanjem fiktivnih prihoda, odnosno onih koji nisu stvarni i nisu se dogodili dok podcjenjivanje prihoda nastaje prodajom proizvoda i usluga bez evidentiranja u poslovne knjige. Prihod može biti evidentiran kada su proizvodi ili usluga naručeni ali nisu ispostavljeni ili obavljani, dakle radi se o prijevremenom priznavanju prihoda s obzirom da proizvod nije isporučen niti usluga nije obavljena. Kada je prihod priznat za proizvode koji su isporučeni, a nisu naručeni dolazi u situacijama kada je proizvod ogledni primjerak, uzorak ili je proizvod u skladištu gdje čeka daljnju prodaju. Pogrešno računovodstveno obuhvaćanje prodaje na presjeku dva obračunska razdoblja događa se kada poduzeće želi prikazati veću dobit tako da prihode iz tekuće godine evidentira u prethodnoj na način da knjige ne zaključuje 31. prosinca nego poslije datuma bilance, a obrnuto se događa kada poduzeće želi prikazati manji financijski rezultat, u tom slučaju knjige zatvara prije 31. prosinca. Izmjenom i dopunom inicijalnih ugovora dolazi do povećanja prihoda u slučaju kada je proizvod prodan kupcu i za to je napravljen kupoprodajni ugovor, no kasnije je došlo do izmjene tog ugovora u kojemu kupci imaju pravo na povrat proizvoda ali je prihod već priznat. Kada kupac naruči proizvod, temeljem ugovora, ali nema skladišnog prostora kako bi ga preuzeo, prihod se i dalje priznaje. Prodaja dobara koja podrazumijevaju i uslugu instaliranja se priznaju kada je proizvod isporučen i instaliran, do prijevremenih priznavanja prihoda dolazi kada je proizvod isporučen, ali nije instaliran.

Kod prodaje kod koje kupac ima pravo na povrat dolazi do manipulacije kada poduzeće prizna prihode od prodaje, ali nisu ispunjeni uvjeti za priznavanje i kada poduzeće ne evidentira povrat dobara, odnosno ne smanji potraživanja na teret rashoda razdoblja. Proizvodi koji su prodani posredničkim stranama odnosno distributerima, posrednicima i drugima kako bi se dobro prodalo dalje priznaje se kao prihod kada se na kupca prenesu rizici i korist od vlasništva, u suprotnome dolazi do manipulacije prihoda. Načelo proizvedene realizacije se odnosi na proizvodnju proizvoda koja traje više godina kao što su brodovi, avioni, mostovi itd., to je metoda po kojoj se prihodi priznaju po stupnju dovršenosti proizvoda, a ne kada je proizvod prodan, tako dolazi do precjenjivanja ili podcjenjivanja stupnja završenosti i samim time do manipulacije poslovnog rezultata. Unaprijed naplaćeni prihodi bi se trebali priznati samo u dijelu koji se odnosi na tekuće razdoblje, a ostatak se odgodi preko pasivnih vremenskih razgraničenja, kada se svi predujmovi i unaprijed naplaćeni prihodi priznaju kao prihodi, dolazi do precjenjivanja istih. Prihod se priznaje pod uvjetom da su rizici i korist od vlasništva preneseni na kupca, kada se to ne dogodi, a poduzeće je priznalo prihode dolazi do manipulacije financijskih izvještaja, takve situacije se mogu desiti kada je prihod priznat, a kupac ima pravo odustati od kupovine kako je navedeno u ugovoru, ili ako bitan dio ugovora nije završen. Prema računovodstvenim standardima primljeni krediti ili pozajmice se knjiže u korist obaveza, no financijske prijekave se događaju kada je takva obveza knjižena kao prihod. Kako bi privukli investitore poduzeća uljepšavaju sliku tako što prihode koji nisu poslovni klasificiraju kao da jesu jer investitori velikom većinom ocjenjuju uspješnost poslovanja poslovnim prihodima. Prodajom na crno se prihodi podcjenjuju sa ciljem izbjegavanja plaćanja poreza, prihodi se neevidentiraju te za posljedicu imaju nepotpune financijske izvještaje.

Osim manipulacije prihodima, kreativno računovodstvo se može služiti nekretninama, postrojenjima i opremom kako bi se promijenio poslovni rezultat. Kada je poduzeću u cilju iskazati bolji financijski rezultat i manje rashode onda u nabavnu cijenu nekretnine uključuje što veće troškove kao što su administrativni, režijski ili opći troškovi i oni se onda umjesto priznavanja na teret rashoda razdoblja, uključuju u vrijednost nekretnine i odlažu na sljedeća obračunska razdoblja. Situacija je obrnuta kada poduzeće želi iskazati manji financijski rezultat, dakle troškovi koji se odnose na nabavu ili proizvodnju nekretnine, postrojenja ili opreme se knjiže na rashode razdoblja.

Naknadni izdaci za nekretnine, postrojenje i opremu se iskazuju kada se želi povećati financijski rezultat, to su troškovi tekućeg i investicijskog održavanja, troškovi adaptacije, modernizacije, a u ovom slučaju se pripisuju nabavnoj vrijednosti umjesto da se terete na rashode, tako se preko bilance odgađaju na sljedeće obračunsko razdoblje. Korisni vijek trajanja nekretnina, postrojenja i opreme samostalno procjenjuje uprava poduzeća i na temelju procjene se utvrđuje amortizacijska stopa, shodno tome je vrlo lako manipulirati financijski rezultat poduzeća. Što je duži vijek trajanja određenog osnovnog sredstva to je manja stopa amortizacije i tereti se na veći broj obračunskih razdoblja, odnosno RDG se tereti manjom svotom rashoda i time je financijski rezultat veći. Amortizaciju je obavezno obračunavati osim ako je sredstvo namijenjeno daljnjoj prodaji ili kada je zamijenjeno ili poklonjeno, no poduzeće može donijeti odluku da privremeno obustavi obračun amortizacije zbog neiskorištenosti kapaciteta. Ako su nekretnine, postrojenja i oprema na poziciji investicija u tijeku, a trebale bi biti u funkciji dolazi do većeg financijskog rezultata jer se ne obračunava amortizacija. „Ako uprava društva želi veći financijski rezultat, to, između ostalog, može ostvariti procjenom preostale vrijednosti na većoj razini jer veća preostala vrijednost, pod ostalim nepromijenjenim okolnostima, znači manju osnovicu za amortizaciju i niže troškove amortizacije.“ (Negovanović, 2011: 43). Nekretnine, postrojenja i oprema se mogu klasificirati kao zalihe ukoliko se očekuje njihova prodaja u sljedećih 12. mjeseci, tada se imovina ne amortizira, samim time se povećava financijski rezultat. Modelom revalorizacije uprava društva procjenjuje vrijednost nekretnina, postrojenja i opreme po fer vrijednosti, a na taj način je lako moguće namjerno i svjesno precijeniti imovinu, isto tako uljepšavanje financijske slike poduzeća može se vidjeti ako je fer vrijednost imovine unesena u RDG kao revalorizacijski prihod. Procjenom po fer vrijednosti lako je izmanipulirati financijski rezultat jer u slučaju revalorizacije nekretnine potrebno je angažirati ovlaštenog procjenitelja, ali nije potrebno da to bude treća osoba, tako da je moguće da osobe zaposlene u poduzeću obave procjenu.

Kako bi se nematerijalna ulaganja priznala kao imovina potrebno je zadovoljiti uvjete identifikacije, kontrole nad resursom i buduće ekonomske koristi, ako to nije zadovoljeno ulaganje se tereti na rashod razdoblja u kojem je nastalo. Negovanović (2011: 45) opisuje jednu od manipulacija nematerijalnim ulaganjima, a to su izdaci na ime početnih aktivnosti, tako se osnivački troškovi prikazuju na poziciji nematerijalnih ulaganju umjesto da se evidentiraju na teret rashoda, posljedica toga je veći financijski rezultat jer se troškovi raspoređuju na više obračunskih razdoblja. Zabilježeno je mnogo slučajeva računovodstvene manipulacije gdje su troškovi istraživanja i razvoja iskazani kao nematerijalna ulaganja umjesto na teret rashoda razdoblja te je tako povećan financijski rezultat. Na isti način se manipulira cijenom koštanja interno nastalih nematerijalnih ulaganja tako da se troškovi uključe u cijenu umjesto u rashode razdoblja. Negovanović (2011: 46) objašnjava da nematerijalna ulaganja nemaju propisano maksimalno razdoblje amortizacije pa je manipulacija financijskog rezultat moguća kroz procjenu korisnog vijeka trajanja uprave društva. Troškovi razvoja softvera se trebaju priznati na teret rashoda razdoblja do trenutka kada je dostignuta tehnološka izvodljivost, a zatim se kapitaliziraju preko nematerijalnih ulaganja, stupanj tehnološke izvodljivosti je odluka uprave, te ako uprava želi smanjiti rashode u RDG-u može reći da je tehnološka izvodljivost dostignuta.

Kao što je već bilo spomenuto, LIFO metoda izlaza zaliha je zabranjena zbog lake manipulacije, no poduzeća mogu birati između metode ponderirane prosječne cijene, metode specifične identifikacije ili FIFO metode. Negovanović (2010: 148) u svome radu objašnjava da zalihe mogu biti instrument uljepšavanja financija kada se precjenjuje količina ili kvaliteta zaliha, tako se u bilanci iskazuju veće zalihe i veći dobitak, to se može dogoditi kad su prazne kutije kod naslaganih zaliha, kada je roba u tranzitu brojana dva puta, kada su proizvodi prodani kupcu, ali još nisu isporučeni. Osim precjenjivanja količine zaliha, često se precjenjuje vrijednost zaliha tako da se uključuje što više troškova u nabavnu vrijednost zaliha, kao što su kamate, troškovi istraživanja i razvoja, negativne tečajne razlike. Obračunom cijene proizvodnje zaliha nedovršene proizvodnje i gotovih proizvoda moguće je manipulirati tako da uprava obračuna veću ostvarenu razliku u cijeni. S obzirom da poduzeće može birati metodu izlaza zaliha, dolazi do zloupotrebe kada se prelazi sa jedne na drugu jer FIFO metoda daje niže troškove zaliha dok metoda ponderirane prosječne cijene daje više troškove.

Potraživanja od kupaca evidentiraju se po neto prodajnoj vrijednosti, te ukoliko postoje objektivni dokazi da su potraživanja nenaplativa, poduzeće je dužno vrijednosno uskladiti i priznati gubitak zbog smanjenja vrijednosti na teret rashoda razdoblja. Ukoliko uprava teži boljem financijskom rezultatu, ona će ispravak vrijednosti potraživanja utvrditi na nižoj razini, a ako zbog izbjegavanja poreza poduzeće želi manju dobit ili veći gubitak tada će situacija biti obrnuta dakle tada će, ako se ispravak vrijednosti temelji na broju dana koji je prošao od roka dospijeca, u obzir uzeti sva potraživanja kod kojih je od roka dospijeca prošlo 60 dana. Prema Neganoviću (2010: 186) najveće mogućnosti manipuliranja financijskim rezultatom su kod slobodne procjene uprave, tako i u slučaju potraživanja, poduzeće ima slobodu procjene koja će potraživanja ispraviti, a koja ne.

Rezerviranja i obveze nalaze se u pasivi bilance, kao i stavkama aktive i rezerviranja i obveze mogu služiti manipuliranju financijskog rezultata. Ako se teži većem dobitku obveze i rezerviranja će se smanjiti, ako se teži manjem dobitku ili većem gubitku s ciljem izbjegavanja poreza, obveze i rezerviranja će biti veće. Kratkoročne obveze predstavljaju neto obrtna sredstva poduzeća i temeljem toga može se izračunati likvidnost i solventnost poduzeća, iz tog razloga dolazi do manipulacije, poduzeća koja žele uljepšati sliku stavljaju i dugoročne obveze, koje će dospjeti nakon godinu dana, u kratkoročne obveze. Kako bi financijski rezultat bio što bolji, poduzeća skrivaju obveze ili ih evidentiraju po manjim cijenama. Neganović (2010: 187) navodi neke od tehnika : ulazni računi ne knjiže se po načelu nastanka događaja, određene obveze koje na dan bilance postoje ne prikazuju se sve dok ne dođe do njihovog plaćanja, primljeni predujmovi od kupaca knjiže se u korist prihoda, od dobavljača se pribavljaju računi za usluge koje nisu izvršene, primljene novčane donacije, darovi i slično knjiže se u korist obveza umjesto prihoda.

Tassadaq i Mailk (2015: 546) su otkrili kakav utjecaj pojedina stavka ima na financijsko izvještavanje. Svijest o kreativnim računovodstvenim tehnikama ima značajan utjecaj, Vladini propisi ili standardi imaju pozitivan utjecaj, komentari revizora imaju značajan utjecaj na financijsko stanje, etičke vrijednosti imaju pozitivan utjecaj te manipulativno ponašanje ima negativan utjecaj na financijsko izvještavanje.

Osim manipulacija i pogrešnog korištenja kreativnog računovodstva Ali Shah, Butt i Bin Tariq (2011: 533) su naveli neke prednosti korištenja kreativnog računovodstva u skladu sa zakonom. Kreativno računovodstvo može pomoći u održavanju ili povećanju cijena dionica smanjenjem razine duga na niži rizik i pokazujući povećanu dobit. Te visoke cijene dionica mogu pomoći poduzeću u prikupljanju novog kapitala.

4.2. Utjecaj kreativnog računovodstva na porez na dobitak u RH

Realizirani dobiti se oporezuju dok se nerealizirani ne oporezuju, no u kreativnom računovodstvu može doći do iskazivanja nerealiziranih dobitaka u računu dobiti i gubitka, te se oni tada smatraju realiziranim i podliježu oporezivanju. Do tog slučaja može doći ako poduzeće revalorizira dugotrajnu materijalnu ili nematerijalnu imovinu i provede kroz račun dobiti i gubitka, a ne kroz kapital. Huzanić (2015: 30) upozorava da na takav način financijski izvještaji ne prikazuju fer i istiniti prikaz niti financijski položaj poduzetnika. Ako je došlo do usklađenja vrijednosti ispod troška stjecanja koje je porezni obveznik prikazao kao rashod u računu dobiti i gubitka, tada bi trebao povećati osnovicu za jednaku svotu s obzirom da se priznaju samo realizirani gubici.

Jurić, Grubišić i Galzina (2019: 81) u svome radu otkrivaju da u RH većina vanjskih počinitelja prijevarama čine kupci, predstavnici/zastupnici te posrednici, a prijevarama su najskloniji sektori maloprodaje i potrošačke industrije, osiguranje, inženjering i građevinarstvo, financijske usluge te proizvodnja i tehnologija. Gospodarski kriminal se najčešće otkriva unutarnjim sustavima kontrole, korporativnom sigurnošću i analizom podataka.

Neke od tipičnih postupaka kreativnog računovodstva u RH Friganović (2008: 87) opisuje „čišćenje bilance“ kojim se povećavaju rashodi poslovne godine tako da se otpisuju stavke imovine, time se u lošim poslovnim godinama hvata zalet za bolju sljedeću poslovnu godinu. A ako poduzeće posluje dobro, onda se čišćenje bilance obavlja kako bi se povećali rashodi te stvorile skrivene pričuve. Čišćenje bilance pripada zelenoj zoni kreativnog računovodstva iako može prijeći i u sivu, no Friganović (2008: 88) upozorava da je računovodstvena praksa u RH puna primjera kriminalnog kreativnog računovodstva.

5. Forenzičko računovodstvo

Kako bi se smanjila upotreba kreativnog računovodstva i samim time smanjila praksa uljepšavanja financijskih rezultata dolazi se do pojma forenzičkog računovodstva. Iako je revizija dobar način provjere financijskih izvještaja, ona nije uvijek učinkovita s obzirom da većina poduzeća nije ni obavezna revidirati financijske izvještaje, a isto tako neke financijske prijevare su se dogodile i nakon što je poduzeće revidirano. Momani i Obeidat (2013: 131) su došli do zaključka da na sposobnost revizora da otkriju prakse kreativnog računovodstva utječu različita pravila revizorske etike. Forenzičkim računovodstvom investitori, partneri ili vjerovnici se štite od potencijalne zlouporabe kreativnog računovodstva. Reviziju od forenzičkog računovodstva razlikuje činjenica da se revizija mora provoditi pod određenim standardima i oblicima, dok forenzičko računovodstvo ima slobodu i za cilj utvrditi stvarno stanje izvještajnog subjekta. Forenzičko računovodstvo se pojavilo kako bi se otkrili prekršaji u primjeni računovodstvenih propisa, a Bartulović i Filipović (2016: 43) smatraju da je u današnje vrijeme forenzičko računovodstvo jedna od najbrže rastućih grana računovodstva u razvijenim zemljama. Forenzički računovođa opseg posla mjeri po ciljevima naručitelja, uglavnom se radi o istraživanju i analiziranju financijskih dokaza s ciljem sprječavanja prijevare, pomaganje u sudskim postupcima, otkrivanje utaje poreza, lažiranih bankrota, procjena financijskog položaja i drugi. On mora poznavati računovodstvo, reviziju, pravo i posjedovati istražiteljske vještine. Kako bi financijska prevara bila uočena ili spriječena na vrijeme forenzički računovođa mora uočiti znakove. Poduzeće prije nego što počini prijevaru mora imati priliku, motivaciju, opravdanje i sposobnost, a do otkrivanja zlouporabe kreativnog računovodstva Negovanović (2011: 50) objašnjava da se okvir za istraživanje zasnova na pribavljanju odgovora koja se odnose na upravu poduzeća, odnos poduzeća s drugim subjektima, organizaciju i djelatnost poslovanja i financijske rezultate i poslovne značajke. Forenzičko računovodstvo treba promatrati na znanstvenoj osnovi ispitivanja prošlih i trenutnih računovodstvenih događaja, s ciljem utvrđivanja zakonitog, istinitog i fer računovodstvenog izvještavanja nekog financijskog subjekta.

Forenzički računovođa tokom obavljanja svojih aktivnosti koristi se različitim forenzičko analitičkim postupcima, pomoću kojih se podaci iz finansijskih izvještaja pretvaraju u upotrebljive informacije relevantne za kvalitetno odlučivanje i vrednovanje stanja kompanije, kao i dijagnosticiranje prisutnosti računovodstvenih manipulacija. Najveći dio relevantnih podataka i informacija forenzički računovođa naći će u računovodstvenim izvještajima. Forenzičko računovodstvo za svrhu također ima utvrđivanje štete na poslovnoj imovini, posredovanje u sporovima suvlasnika, utvrđivanje vrijednosti izgubljenog profita, istraživanje i utvrđivanje činjenica vezano uz kupoprodaju. (Bartulović i Filipović, 2016: 45)

6. Poznati slučajevi prijevare

Belak (2008: 14) u svome radu spominje neke od poznatijih slučajeva kao što je Enron Corporation - američka tvrtka za energetiku, robu i usluge osnovana 1985. godine. Uprava je koristila pridružena poduzeća kako bi manipulirala dugovima, ona je te dugove prenosila u pridružena poduzeća i nije ih prikazivala u svojim konsolidiranim izvještajima. Posudbe su tretirali kao prihode, a zamjenu aktive kao prodaju imovine. Enron i još sedam kompanija je bankrotiralo.

Parmalat je koristio prodaje koje se nikada nisu dogodile i tako ostvario fiktivni prihod preko nepostojećih ovisnih društava. Propao je krajem 2003. godine sa dugom od 14 milijardi eura.

Maxwell Communications je dao aktivu u zalog te je stvorio 1,5 milijardi funti dok je aktiva bila 1 milijardu, kasnije ju je prodao. Godine 1999. britanski su sudovi utvrdili da je Coopers & Lybrand napravio velike pogreške tijekom svojih revizija Maxwell Communications i kaznio Coopers & Lybrand s rekordnih 3,3 milijuna funti.

Polly Peck je bila britanska tekstilna kompanija koja je manipulirala tečajnim razlikama između jakih europskih valuta i slabih turskih valuta. Prijevaru su otkrili računovođe Zajedničkog disciplinskog suda. Asil Nadir proglašen je krivim 2021. godine.

WorldCom je bila telekomunikacijska tvrtka koja je bankrotirala 2002. godine zbog prikazivanja operativnih troškova kao nematerijalnu imovinu, lažirali su dobit od redovnih aktivnosti te su pretvarali rezerve u prihode.

Bernard L. Madoff Investment Securities LLC su počinili jednu od najvećih prevara u povijesti. Koristila se takozvana Ponzijeva shema kojom je prevario na tisuće investitora za više od 10 milijardi dolara. Bernie Madoff je 2009. godine bio optužen na 150 godina zatvora i morao je platiti 170 milijardi dolara.

Lehman Brothers Holdings Inc. je bila globalna financijska uslužna tvrtka koja je osnovana 1847. godine. Koristili su kreativno računovodstvo kako bi uljepšali financijski rezultat poduzeća. Proglasili su bankrot 2008. godine. Nitko nije osuđen zbog nedostatka dokaza.

Satyam Computer Services bila je Indijska IT kompanija. Prikazivali su bolje poslovne rezultate tako što su smanjivali obveze i dugove, lažno su povećali iznos gotovine te su čak lažirali broj zaposlenih. Vlasnik Raju 2007. godine podnio je ostavku nakon što je javno priznao umiješanost u računovodstvenoj prevari, gdje je povećao imovinu tvrtke za više od milijardu dolara.

Kreativno računovodstvo je primjenjivo i u javnom sektoru, primjer toga je opisao B. Benito (2008: 983) u svome radu Kritična perspektiva na računovodstvo gdje se osvrnuo na Španjolsku koja je odgodom plaćanja, obročnim plaćanjima, zaduživanjem i decentralizacijom omogućila svojim javnim upravama davati ponude i ugovarati nove javne radove sve dok zadovoljava zahtjeve Ekonomske i Monetarne unije bez dramatičnih smanjenja javnih ulaganja.

Klepo, Bićanić i Ivanković (2017: 8, url) objašnjavaju kako je Agrokor do 2017. godine bila najveća privatna tvrtka u Hrvatskoj, te uzimajući to u obzir skandal oko Agrokora je jedan od najvećih računovodstvenih skandala u Republici Hrvatskoj. Početkom 2017. godine Agrokor upada u financijske poteškoće uzrokovane širenjem poslovanja, te više nema mogućnosti podmirivati svoje obveze. Kako bi se potaklo kreditore da Agrokoru odobre novac, Hrvatska Vlada donosi Zakon o postupku izvanredne uprave (NN 32/2017) – Lex Agrokor. Revidirani financijski izvještaji objavljeni su 2017. godine i uvidom u reviziju primijećene su velike nepravilnosti u prijašnjim financijskim izvještajima, a one su sljedeće: neprikazano je 3,9 milijardi kuna obveza, neprikazano je također 2,2 milijarde kuna operativnih i financijskih troškova u razdoblju od 2010. do 2015. godine i krivo je prikazana 2,1 milijarda kuna novca i novčanih ekvivalenata. Sve navedene nepravilnosti ispravljene su u izvještaju za 2015. godinu. Nisu iskazivali obveze po kreditima te su evidentirali dane pozajmice kao novac, ali ništa od toga nisu prikazali u financijskim izvještajima. Dakle Agrokor je provodio računovodstvene manipulacije kako bi uljepšao sliku društva, ali je manipulaciju provodio izvan zakonodavnih okvira tako da je istraga bila pokrenuta ne samo protiv vlasnika, nego i svih osoba koje su bile na rukovodećim funkcijama. Vlasnik Ivica Todorović bio je smješten u istražni zatvor, ali je na slobodu izašao uz jamčevinu od 7,5 milijuna kuna.

7. Zaključak

Odgođena porezna imovina i danas predstavlja novitet u svijetu računovodstva budući da praksa odgođenih poreza još nije u potpunosti razvijena, ali isto tako čini sastavni dio računovodstva koji se ne može izbjeći jer bi došlo do pogrešnog prikazivanja financijskog stanja u financijskim izvještajima dok kreativno računovodstvo treba biti alat za fer i istinito prikazivanje financijskog rezultata no s vremenom je došlo do zloupotrebe takvog računovodstva. Dolazi se do zaključka da je odgođena porezna imovina opstala kao alat za prikazivanje fer vrijednosti dok je kreativno računovodstvo poprimilo oblik uređivanja financijskih izvještaja kako bi se stvorila bolja slika o poduzeću. Jedan od primjera su pasivna vremenska razgraničenja. Kreativno računovodstvo ne koristi pasivna vremenska razgraničenja u slučaju unaprijed naplaćenih prihoda kako bi se priznali veći prihodi nego što jesu, a ti prihodi bi se trebali priznati u dijelu koji se odnosi na tekuće razdoblje, a ostatak odgoditi preko pasivnih vremenskih razgraničenja. Dok odgođenom poreznom obvezom poduzeće odgađa plaćanje poreza na dobit ukoliko je došlo do veće računovodstvene nego oporezive dobiti. Revalorizacije je zajednička i kreativnom računovodstvu i kao uzrok odgođene porezne imovine. Dok kreativno računovodstvo za cilj ima uljepšati sliku poduzeća pa i tako precijeniti imovinu revalorizacijom, odgođena porezna imovina će biti privremeno porezno nepriznata ukoliko revalorizacija prelazi svotu koja je propisana amortizacijskim stopama. Dok su rezerviranja za štetne ugovore porezno nepriznata što znači da će oni stvoriti odgođenu poreznu imovinu kreativnim računovodstvom se priznaju različite vrste rezerviranja kako bi se povećali rashodi. Iako je kreativno računovodstvo na lošem glasu, može imati i pozitivan utjecaj ako održi ili poveća cijene dionica pa na taj način pomogne poduzeću u prikupljanju novog kapitala.

Pregledom primjera poduzeća Agronom d.o.o. je vidljivo da u svojim financijskim izvještajima imaju odgođenu poreznu imovinu, to može upućivati na to da poduzeće ne uređuje svoj poslovni rezultat, nego prikazuje fer i istinito stanje imovine. Samim time poduzeće si je odgodilo obvezu poreza na dobit za tu stavku, ali to samo znači da će obveza postojati u budućnosti. Kada bi poduzeće koristilo kreativno računovodstvo za umanjeње porezne obveze nastojalo bi povećati gubitak ili povećati dobitak kako bi se uljepšalo financijsko stanje, ali tehnikama koje nisu u skladu sa zakonom.

Iako u Republici Hrvatskoj forenzičko računovodstvo još nije zastupljeno zanimanje, predviđa se da će biti zanimanje budućnosti. Postojanje tog zanimanja u prošlosti bi uveliko smanjilo broj računovodstvenih prijevара, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Svi slučajevi računovodstvene prijevare u svijetu ili slučaj Agrokor u Hrvatskoj mogli su biti na vrijeme primjećeni primjenom forenzičkog računovodstva koje bi suzbilo upotrebu kreativnog računovodstva, no u navedenim situacijama poduzeća su uspješno prošla postupak revizije iako na to nisu imali uvjete.

8. Literatura

1. Antić, P., Idžojtić, I. (2009) Privremene razlike i učinci na tekuću i buduću poreznu obvezu
2. B. Benito_Critical Perspectives on Accounting 19 (2008) 963–986
3. Bartulović, M., Filipović, I. (2016) Financijsko računovodstveni forenzičar-zanimanje budućnosti. RRiF br.10-16
4. Belak, V. (2008) Kreativno računovodstvo i njegov utjecaj na financijske izvještaje RRiF br. 8-08
5. Belak, V. (2012) Odgođena porezna imovina i privremeno porezno nepriznati troškovi. RRiF br. 11-12
6. Belak, V. (2015) Smanjenje vrijednosti imovine, revalorizacija i odgođeni porezi. RRiF 8-15
7. Bernoth, K., Guntram B. Wolff (2008) Fool the markets_ Scottish Journal od Political Economy, Vol. 55
8. Brkanić, V. (2009) Bilančna kozmetika- dopuštena i nedopuštena kreativnost u financijskim i poreznim izvješćima RRiF br. 4-09
9. Diana Balaciu, Victoria Bogdan, Alina Beatrice (2009) A brief review of creative accounting literature and its consequences in practise
10. Friganović, M. (2008) Kreativno računovodstvo i upravljanje zaradama. Poslovni savjetnik
11. Guzić, Š. (2012) Odgođena porezna imovina i odgođena porezna obveza. RRiF br. 3-12
12. Guzić, Š. (2018) Ukidanje odgođene porezne imovine odnosno odgođene porezne obveze RriF
13. Huzanić, B.(2015) Kreativno računovodstvo i utjecaj na poreze. RRiF 5-15
14. Jurić, E., Grubišić, A., Galzina, F. (2019) Sprječavanje poslovnih prijevara primjenom indikatora ranog upozorenja. Zbornik veleučilišta
15. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21)
16. Kopun, D. (2009) Odgođena porezna imovina i odgođene porezne obveze. RRiF br. 4-09

17. Marina Klepo, Ivo Bićanić, Željko Ivanković (2017.) Slučaj Agrokor: Kriza najveće hrvatske kompanije URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/13829.pdf> [pristup: 24.1.2022.]
18. Momani, Obeidat (2013) The Effect of Auditors' Ethics on Their Detection of Creative accounting
19. Negovanović, M. (2010) Kreativno računovodstvo- II.dio. RRiF br. 1-11
20. Negovanović, M. (2011) Kreativno računovodstvo- I.dio. RRiF br.12-10
21. Negovanović, M. (2011) Kreativno računovodstvo- III.dio. RRiF br. 3-11
22. Negovanović, M. (2011) Otkrivanje zlouporaba i financ. izvještajima.RRiF br. 6-11
23. Novalija Islambegovic, S., Islambegovic, N. Model otkrivanja računovodstva „velikog čišćenja“ u financijskim izvještajima s posebnim osvrtom na otpisivanje potraživanja
24. Pravilnik o porezu na dobit (NN 95/05, 133/07, 156/08, 146/09, 123/10, 137/11, 61/12, 146/12, 160/13, 12/14, 157/14, 137/15, 01/17, 02/18, 01/19, 01/20, 59/20)
25. Reischmann, Markus (2015) Creative Accounting and Electoral Motives_Evidence from OECD Countries
26. Syed Zulfiqar Ali Shah, Safdar Butt, and Yasir Bin Tariq (2011) Use or Abuse of Creative Accounting Techniques
27. Tassadaq, F., Mailk A. (2015) Creative Accounting and Financial Reporting Model development and Empirical testing_IJEFI
28. Zakon o postupku izvanredne uprave (NN 32/2017)
29. Zakon o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20)
30. Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20)

POPIS SLIKA

Slika 1: Izvještaj o financijskom položaju

Izvor: FINA (2018) URL: <https://www.fina.hr/javne-usluge>

Slika 2: Bilješke uz financijske izvještaje

Izvor: FINA (2018) URL: <https://www.fina.hr/javne-usluge>

Slika 3: Kretanje odgođene porezne imovine

Izvor: FINA (2020) URL: <https://www.fina.hr/javne-usluge>

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Stela Mandić**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom **Odgodena porezna imovina i kreativno računovodstvo** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 11.4.2022.

Ime i prezime studenta
